

TARIMSAL ÜRÜNLERDE MAL GELECEK SÖZLEŞMELERİ (COMMODITY FUTURES MARKETS) UYGULAMALARI, TÜRKİYE İÇİN YAKLAŞIMLAR

M. Metin ARTUKOĞLU¹ Gamze SANER²

Özet

Tarımda, özellikle fiyat riskini karşılamada bir risk stratejisi olarak *mal gelecek sözleşmeleri*, son yüzyıl içinde başta gelişmiş ekonomiler olmak üzere önemli uygulama alanı bulmuştur.

Bilindiği gibi mal gelecek sözleşmeleri, nitelikleri ve miktarı daha önce belirlenmiş bir malın belirli bir zamanda ve fiyattan teslimini içermektedir. Bu sözleşmeler *mal gelecek borsaları* ve *finansal gelecek borsalarına* konu olabilmektedir.

Bu bildiriye, öncelikle tarımda risk kaynakları ve stratejileri genel olarak incelenmiş, tarımda gelecek sözleşmelerinin yeri ve fonksiyonları ortaya konulmuştur. Daha sonra Dünya tarımında gelecek sözleşmelerinin ağırlıklı olarak uygulandığı bazı bitkisel ürünler dikkate alınarak konu Türkiye açısından değerlendirilmiştir. Bildirinin son bölümünde Türkiye'deki uygulamalara değinilerek, bazı önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mal Gelecek Sözleşmeleri, Risk Stratejisi, Tarım

APPLICATIONS OF COMMODITY FUTURES CONTRACTS FOR AGRICULTURAL PRODUCTS AND APPROACHES FOR TURKEY

Abstract

Commodity futures markets, especially as a risk strategy in agriculture have found wide applications in the last century mostly in developed economics.

Commodity futures markets as we all know; include the delivery of a certain product with previously specified features and amount, at a fixed

¹ Doç. Dr., E.Ü. Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Bornova/İZMİR 35100, Tel/Fax:0-232-3881862, metin.artukoglu@ege.edu.tr

² Prof. Dr., E.Ü. Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Bornova/İZMİR 35100, Tel/Fax:0-232-3881862, gamze.saner@ege.edu.tr

time. These agreements are on commodity futures contracts and financial futures contracts.

This study is examined in general many agricultural risk sources and strategies and the role and functions of commodity futures contracts. Moreover, the subject has been evaluated for the situation in Turkey by taking into account the agricultural products on which agriculture futures contracts are applied in the world. In the last part of the study, applications related to future contracts in Turkey and also suggestions are given.

Key Words: Commodity Futures Contracts, risk strategy, agriculture.

1. Giriş

Mal piyasaları yüzyıllardan beri dünyada alıcı ve satıcıların ticaret yapmalarını sağlayan ortak bir oluşumdur. Ticaret ve risk birbirinden asla ayrılamaz. Bu piyasalarda fiyat riskini azaltmada bir araç olarak ortaya çıkan gelecek sözleşmeleri, bir gereksinim sonucu gerçekleşmiştir. Dünyada ilk gelecek sözleşmeleri (futures contracts) işleminin Hollanda ve Japonya'da gerçekleştiği bilinmektedir. Özellikle tarım ürünleri birçok risk ve belirsizlik durumu ile karşı karşıya olduğu için, tarım ürünleri piyasalarında gelecek sözleşmelerinin önemi yadsınamaz. Bu sözleşmeler her iki taraf açısından da etkinliği olabilecek sözleşmelerdir. Bugüne kadar birçok gelişmiş ülkede (Japonya, Amerika, Hollanda) başarılı örneklerle rastlanmıştır. Türkiye'de de bu açılım 2005 yılında İzmir'de kurulan vadeli işlemler borsasıyla hız kazanmıştır. Bu bağlamda Türkiye'de başarılı ülke örneklerinden yola çıkılarak tarımsal ürünlerde gelecek sözleşmelerinin sayı ve kapsamının artırılması bir gereklilik arz etmektedir.

2. Tarımda Risk Kaynakları ve Riske Karşı Stratejiler

Tarım işletmelerinin faaliyetlerini başarılı şekilde sürdürebilmesi, risklerin mümkün olduğunca önlenmesine, tekrarının ve etkisinin azaltılmasına bağlıdır. Tarımı etkileyen risk kaynakları çok sayıda olup, doğal koşullardan, hastalıklara ve politika oluşturma sürecine kadar geniş bir aralığı kapsamaktadır. Genelde ortaya çıkan belli başlı risk kaynakları doğal koşullar, hava dolu, don, sel, kuraklık, fırtına, hastalık ve zararlılar, yerel pazarın yapısı ve ürün talebindeki dalgalanmalar olarak gösterilmektedir. Riskin varlığı hem mikro hem de makro baz da bir bütün olarak tarım sektörünün başarısını etkilemektedir. Tarımda bu risk kaynakları detaylandırılacak olursa pazar ve

fiyat riski(girdi ve ürün fiyatlarındaki dalgalanmalar, faiz oranı değişimi, gelir kazanç veya kaybı), üretim riski (doğal koşullar ve yangın, rüzgar, hırsızlık), teknolojik risk(teknolojideki değişimler), resmi ve sosyal riskler (hükümet programları, ticaret ve çevre politikaları), insan kaynaklı riskler(çalışanın sağlık riskleri, üretici ve aile fertlerinin hedeflerinin değişmesi) şeklinde ortaya çıkmaktadır (Commission of The European Communities 2005).

Günümüzde çok sayıda ülke çeşitli korumacılık politikaları ile "*Risk Yönetim Programları*" dahilinde çeşitli risk stratejilerine yer vermektedir. Bu risk yönetim stratejileri/araçları arasında teknik koruma önlemleri(örnek: erken uyarı sistemleri), tarım sigortaları uygulamaları, sermaye ve borç yönetimi, üretim teknikleri, üretim deseni uygulanması, pazarlama teknikleri, koruma, gelecek sözleşmeleri ve opsiyonlar, karşılıklı stabilizasyon fonları yer almaktadır. Bu stratejiler doğrultusunda risk paylaşımı ve transferi gerçekleştirilmektedir (Commission of The European Communities 2005). Bunlardan gelecek sözleşmeleri özellikle fiyat riskini azaltmada kullanılan bir araç olarak görülmektedir.

3. Genel Olarak Gelecek Sözleşmeleri

Gelecek sözleşmeleri; Belirli nitelikte bir malın veya mali piyasa aracının(hazine bonosu, tahviller, hisse senetleri, fiyat endeksleri, faizler, dövizler) belirlenen ileri bir tarihte bugünden belirlenmiş bir fiyat üzerinden alımı veya satımını hükme bağlayan iki taraflı yasal sözleşmelerdir. Gelecek sözleşmesinde yatırımcı sınırlı bir riskle (ödediği prim kadar) büyük karlar elde etme şansına sahiptir. Gelecek sözleşmelerinin en önemli fonksiyonu; sözleşme konusu malların fiyatlarındaki düşme veya yükselme risklerine karşı alıcı veya satıcıyı korumalarıdır. Bir başka ifade ile, bu sözleşmeler fiyat tahminlerinin bir kaynağı gibi de kullanılabilir. (<http://agmarketing.extension.psu.edu/Commodity/IntroFutrMkt.html> 2008).

Gelecek sözleşmeleri organize olmuş borsalarda işlem görmekte ve standart miktar ve kalitede ürün içermektedir. Maksimum fiyat değişimi günlük olarak tespit edilmiş sınırlar içindedir. Bu sözleşmeler, gelecek komisyoncuları veya seans işlemcileri tarafından alınır ve satılır. Sözleşmeye konu olan mal veya kıymetin fiili teslimi zorunlu değildir. Bir karşı sözleşme veya nakit ödeme yoluyla anlaşma sonuçlandırılabilir (Ceylan 2003).

Gelecek sözleşmelerinin kökeninde fiyat ve piyasa risklerine karşı önlem almak, fiyat istikrarsızlıklarından minimum düzeyde etkilenmek yatmakta-

dır. Gelecek sözleşmeleri kapsamında borsalarda üç tip aktör ile karşılaşmaktadır. Bunlardan **Korumacılar(hedgerler)**; riskleri minimize etmek isteyen kişiler/kurumlardır. Buna örnek olarak; portföy yöneticileri gösterilebilir. Portföy yöneticileri; portföyün performansını artırmak, üstlendiği riskleri azaltmak, portföy çeşitlendirmesine gitmek, hisse senedini spot piyasada satmak yerine endeks üzerine vadeli işlem sözleşmesi satabilir. İkinci aktör **spekülatörler**dir. Bunlar, kar amacıyla ve belirli riskler alarak bu işlemleri yaparlar. Üçüncü aktör ise **arbitrajcılardır**. Arbitrajcılar, bir piyasadan mal alıp, diğer piyasada avantajlı bir fiyattan satarak kar sağlamaya çalışırlar (VOB 2008). Örneğin buğday üreticisi birkaç ay sonra buğday fiyatlarının düşme olasılığı bulunduğunu dikkate alarak, bir gelecek sözleşmesi yaparak mümkün olan en yüksek fiyattan birkaç ay sonra kazanacağı parayı garanti etmek isteyebilir. Buna karşılık spekülatörler korunma amaçlı değil, piyasada mal ve çeşitli finansal araçlarda görülen fiyat dalgalanmalarından kar elde etmek amacıyla hareket ederler. Bunlar risk yüklenicilerdir. Malın veya finansal varlığın kendisiyle değil, bunların fiyat hareketleri ve bu hareketlerden doğabilecek potansiyel sermaye kazançları ile ilgilenirler (www.riskcenter.com.tr/kredirisk/kredifiles/TS/Futures.pdf 2008).

Mal gelecek sözleşmelerine konu olan ürünler arasında buğday, arpa, yulaf, mısır, soya fasulyesi gibi tahıl grubu ürünler yanında, çiftlik hayvanları, kakao, kahve, pamuk, patates, şeker gibi sanayi ürünleri, metal ve petrol ürünleri gibi çok değişik ürün grupları sayılabilir.

Gelecek borsasında, sözleşmeye konu olan mallara ilişkin olarak malın fiyatı, cinsi, hangi piyasada işlem gördüğü, mevcut sözleşmeye konu olan miktarı ve teslim tarihi konusundaki bilgilere yer verilir. Mal fiyatlarının ekonomik, politik ve uluslararası olaylara duyarlı olması doğaldır.

Bir çalışmaya göre tarımda gelecek sözleşmelerinin başarısındaki en önemli faktör aktif nakit piyasanın olmasıdır. Bazı mallar için değişen pazar yapısı sözleşmelerin büyüklüğünde ve açık pozisyonda azalma yaratabilir, bu da sözleşmelerin başarısızlığına neden olur. Kendi gelecek sözleşmelerini geliştirmeyi amaçlayan ülkelere yönelik olarak yapılan bir araştırmada aktif nakit piyasası olmadıkça, gelecek piyasaları ile ilgili kaynakların hiçbir işe yaramayacağı şeklindedir. Özellikle bu ülkelerin aktif nakit piyasasına, etkin derecelendirme sistemlerine ihtiyaçları bulunmaktadır (Brorsen ve Fofana 2001).

4. Dünya Tarımından Uygulamalarla Gelecek Sözleşmeleri

Gelecek piyasaları mal piyasalarındaki riski azaltmaya duyulan ihtiyacın sonucu ortaya çıkmıştır. Vadeli ürün işlemleri ve bu işlemlerin yapıldığı piyasaların ortaya çıkması oldukça eski tarihlere dayanmaktadır. Günümüzde 11 adedi A.B.D de olmak üzere dünyada 30'a yakın vadeli işlem borsası bulunmaktadır. Bu borsalar gelecek sözleşmelerinin üyelerce düzenli bir biçimde alınıp, satıldıkları fiziksel mekanlardır (Anonim 2007).

İlk vadeli işlemler 15. ve 16 yüzyılda o dönemin ticaret merkezlerinden Hollanda Antwerp tahıl pazarında ve 1679 yılında Japonya piriç pazarında bireysel işlemler şeklinde gerçekleşmiştir. Bu tür işlemler için ilk piyasa sayılabilecek örgütlenme 1730 yılında Osaka'da kurulan *Dojima Piriç Ticaret Borsası*'dır (www.vob.org.tr 2008).

Tarım ürünleri arzının belli bir mevsimde çok fazla olmasından kaynaklanan sorunu çözmek ve merkezi bir pazar oluşturmak için tahıl üreticileri(83 üye) tarafından 1848 yılında kurulan Chicago Board of Trade-CBOT olarak bilinen tahıl borsası(buğday,mısır ve soyaya yönelik), örgütlü bir yapıya kavuşturulmuştur (www.cbot.com 2008). İlk vadeli sözleşme Mart 1851'de mısır üzerine gerçekleştirilmiş, CBOT 1865 yılında genel kuralları koyarak modern vadeli işlem piyasalarının ilk adımını atmıştır. Daha sonra değişik ürünlerinde piyasalarda işlem görmeye başlamasıyla 1919 yılında Chicago Ticaret Borsası -*Chicago Merchantile Exchange (CME)* kurulmuş, ilk yıllarda tereyağı ve yumurta sözleşmeleriyle başlayan gelecek sözleşmeleri, daha sonra et, canlı sığır gibi değişik tarım ürünleri ile genişletilmiştir. Bu borsa bir kurum geleneğiyle günümüze kadar gelmiştir. New York'ta tarımsal gelecek sözleşmeleri 19.yüzyılda başlamış, ilki pamukta olmak üzere, daha sonra tereyağı, peynir, yumurta, kahve, şeker, kakao, daha sonra 1966'da dondurulmuş konsantre portakal suyu ile genişletilmiştir(http://www.reuters.com/article/company News 2008). Amerika'da süt üretim faaliyeti de fiyat riskine karşı en önemli risk yönetim aracı CME'ye dayalı temel fiyatı baz alan gelecek sözleşmelerine konu olmuştur(Anderson ve Ibendahl 2008.)

Amerika'da fiyat desteklemelerindeki azalmalar yeni gelecek sözleşmelerinin oluşturulmasını sağlamıştır (Brorsen ve Fofana 2001). Malların pazarlama yapısını oluşturan temel bileşenlerdend dikey entegrasyon ve alıcı konsantrasyonu gelecek sözleşmelerinin başarı ve başarısızlığını etkilemektedir.

Kısaca açıklanacak olursa, Dünya'da tarımsal ürünlerde gelecek sözleşmelerinin farklı ürünlerde başarı ile uygulandığı görülmektedir.

5. Türkiye Tarımında Gelecek Sözleşmeleri Uygulamaları

Tarım ürünleri üretimi ve ticareti yapan ilgili kişi, kurum ve kuruluşlar gelecekteki ürün fiyatlarını bugünden saptayabilmek, kendilerini riskten korumak ve güvence altına almak için önemli bir araç olan gelecek sözleşmelerinden yararlanmaktadır(Erbay 2006).

Türkiye’de bugüne kadar tarım sektörü devlet tarafından yapılan girdi sübvansiyonları ve fiyat yoluyla desteklenmiştir. Gelecek piyasaları da bu müdahalelere önemli bir alternatif olmuştur (Coşkun 1999). Üreticiler birçok tarımsal üründe fiyat riskini önlemek için gelecek sözleşmeleri kullanabilirler. Gelecek sözleşmeleri bağlayıcı özeliği olan bir anlaşmadır. Bir malın, belli bir miktardan belli bir yerde ve gelecekte verilen günde alınıp satılmasını, sağlayan bir sözleşmedir (Commission of the European Communities 2005). Bu sözleşmeler yeni bir pazarlama aracı olarak ta kabul edilmektedir.

Tarımda gelecek sözleşmeleri daha çok sigorta politikasına benzerdir. Diğer bir ifade ile üreticilere istenmeyen fiyat hareketlerine karşı sigorta eden/teminat altına alan bir pazarlama alternatifidir.

Gelecek sözleşmelerinin tarıma yaptığı önemli hizmetlerden biri de *spot pazar fiyatlarının* tahminidir. Çünkü bu fiyatlar mevcut tüm bilgiyi birleştirir ve pazarın şeffaflığını artırır. Örneğin bir süpermarketten şeker alımındaki fiyat o malın spot fiyatıdır. Gelecek sözleşmesindeki fiyat ise gelecekteki fiyat olarak belirtilmektedir. Gelecekteki fiyat şu şekilde belirlenmektedir (Arisoy ve Odyakmaz 2008);

$$\text{Gelecekteki fiyat(Futures Price)} = \text{Peşin fiyat} + \text{Birim başına toplam masraflar(finansman + depolama)}$$

Gelecekteki fiyat spot/peşin fiyattan yüksekse sözleşme; alıcısı için kar, satıcısı için zarar getirecektir. Düşükse aksine durum gerçekleşecektir. Forward (Gelecek) fiyatı üzerinden belirli bir fiyattan anlaşma yapılmaktadır. Bu nedenle gelecek fiyatı sabit olacaktır. Ancak spot/peşin fiyat yükselip alçaldıkça kar mı zarar mı edileceği belirlenmiş olacaktır (Anonim 2007).

Standardizasyon gelecek sözleşmeleri için önemlidir. Belirli bir zamanda ve belirli bir şekilde teslim edilecek malın özellikleri sözleşmede çok ayrıntılı bir şekilde açıklanmak zorundadır. Bu kapsamda Türkiye’de gelecek sözleşmelerine konu olabilecek tarımsal ürünler buğday, pamuk, ayçiçeği, kuru üzüm ve fındık gibi standardize ürünlerdir. Ürünler için belirlenen standartlar, TSE ile Uluslararası Standartlar Organizasyonu(ISO) tarafından belirlenmektedir.

Türkiye’de bu amaçla 4.2.2005’te ilk Vadeli İşlemler ve Opsiyon Borsası (VOB), İzmir’de açılmış olup, ilk olarak tarım ürünlerinin de sözleşmelere konu olduğu görülmüştür. VOB sözleşmeleri, risklerin bunları taşımaya isteksiz taraflardan istekli taraflara aktarılmasını sağlayan; temelinde yatan bir mal ya da finansal değer üzerinden türetilen bir sözleşmedir (Akçaoğlu 2002).

Etkin bir risk yönetimine imkan sağlayacak olan VOB’un, spot piyasaların da destekleyicisi olacağı öngörülmektedir. Spot piyasalardaki risk seviyesinin vadeli işlem sözleşmeleri ile yönetilebilecek olması yatırımcıların spot piyasaya da ilgisini artıracak, bu da her iki piyasada da işlem hacmi artışını beraberinde getirecektir. Ayrıca bu piyasada da yapılan tüm işlemlerin Borsa Takas Merkezi’nin garantisi altında olması katılımı destekleyecektir. Fiyatların ve faiz oranlarının gelecekteki düzeylerine ilişkin geniş bir kesimin beklentisini yansıtacak olan VOB ile ekonomide planlama kolaylaşacağı ve öngörülebilir fiyat seviyeleri ile finansal piyasalarda daha istikrarlı bir döneme girileceği beklenmektedir. Mal üzerine yapılacak vadeli işlem sözleşmeleriyle reel kesimin de bu piyasadaki faydalanacağı, bunun da üretime katkı sağlayacağı beklenmektedir (<http://www.yfas.com.tr/vobhtm.htm> 2008).

Vadeli İşlemler Piyasası(VİP)’nin temelini teminat sisteminin etkin işleyişi oluşturmaktadır. Takas merkezi alıcı ve satıcı arasındaki güven sorununu ortadan kaldırarak gelecek sözleşmelerinin çok geniş bir alanda yapılmasını sağlamaktadır. Takas odasında bulundurulması gereken işlem teminatının en az %30’unun nakit teminattan oluşması gerekmektedir. Dolayısıyla toplam işlem teminatı içinde nakit dışı teminatların oranı en fazla %70 olabilir. Vadeli işlem sözleşmelerinin en temel özelliği, kredili alış ve açığa satış işlemlerinde olduğu gibi düşük miktarda para veya teminatla büyük pozisyonlar alınabilmesine olanak vermesidir. Bu yüksek kaldıraç etkisi ile bu piyasalarda yüksek getiriler elde edilebileceği gibi, büyük zararlarla karşılaşma ihtimali de mevcuttur. Ortaya çıkacak zarar miktarı, başlangıç teminatını aşabileceği gibi, yatırımcının hesabındaki teminatın tümünü de aşabilir. VOB’daki işlem hacminin gelişiminin desteklenmesi amacıyla Borsada yapılan işlemlerde vergi tevkifat oranı sıfır olarak uygulanmaktadır.

VOB’da işlem gören sözleşmeler dört grupta toplanabilir. Bunlar; döviz (YTL/ Dolar; YTL/ Euro), faiz (DİBS 91; DİBS 365), endeks(IMKB-30) vadeli işlem sözleşmeleri ile konumuzu oluşturan mal (pamuk, buğday) vadeli işlem sözleşmeleridir. VOB yukarıda yer alan dört grup sözleşmeler toplamında Dünya VOB arasında işlem hacmi olarak 38.sırada yer

almaktadır. VOB-Ege pamuk ve VOB-Anadolu kırmızı buğday(Bezostaja-1, Doğu-88, Gün-91, Haymana-79, İkizce-96, Karasu-90, Lancer, Odeskaya-51, Şahin) vadeli işlem sözleşmeleriyle, üretici, sanayici ve tüccarların spot piyasadaki fiyat dalgalanmalarından kendilerini koruyarak önemli bir risk yönetim aracına sahip olabilecekleri ifade edilebilir. Aynı zamanda finansal alanda faaliyet gösteren kurumlar da yeni bir yatırım aracını portföylerine ekleyebileceklerdir. Böylelikle pamuk ve buğdayın sadece tarım ürünü olmaktan çıkarak bir yatırım aracına dönüşeceği varsayılmaktadır (<http://www.yfas.com.tr/vobhtm.htm>, 2008).

Halen Ege Standart 1 ve Anadolu Kırmızı Buğdayı için yapılan işlemlere ilişkin bilgiler Çizelge 1’de özetlenmiştir.

Çizelge 1: VOB Mal Vadeli İşlem Uygulamaları

	Ege Standart 1	Anadolu Kırmızı Buğday
Sözleşme Büyüklüğü	1000 kg	5000 Kg
Günlük Fiyat Sınırı	Baz fiyatın % 10’u	Baz fiyatın % 10’u
Minimum Fiyat Adımı	5 YTL.	5 YTL
Vade Ayları	Mart, Mayıs, Temmuz, Ekim, Aralık	Mart, Mayıs, Temmuz, Ekim, Aralık
Sözleşme Vadesi	Her ayın son iş günü	Her ayın son iş günü
Vade Sonu Uzlaşma Fiyatı	Vade ayı son işlem günü ve öncesindeki asgari iki iş gününe ait İzmir Ticaret Borsası’nda oluşan Ege Standart 1 baz kalite pamuk fiyatlarının miktar ağırlıklı ortalamasıdır. Bu günlerde İzmir Ticaret Borsası’nda yeterli işlem olmaması halinde var olan işlemlerin ortalaması ile İzmir Ticaret Borsası pamuk salonunda faaliyet gösteren asgari on iki üyeden azami %1 fiyat aralığı ile Ege Standart 1 pamuk için alınacak kotasyonların en iyi ve en kötü iki fiyat atıldıktan sonra kalanların aritmetik ortalaması uzlaşma fiyatı olarak alınır. Spot piyasada gerçekleşen işlemlerin vade sonu uzlaşma fiyatının belirlenmesinde yeterli olup olmadığına Uzlaşma Fiyatı Komitesi karar verir	Vade ayı son işlem günü ve öncesindeki bir iş gününde Konya ve Polatlı Ticaret Borsası’nda Anadolu kırmızı sert buğdayının birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü derece baz kalitesi için gün sonu itibarıyla oluşmuş fiyatların miktar ağırlıklı ortalaması her gün için ayrı ayrı hesaplanır. (Bu şekilde en fazla dört fiyat verisi elde edilir). Spot borsaların fiyat verisinin son işlem gününü takip eden işgünlerinde açıklanması durumunda, Uzlaşma Fiyatı Komitesi uzlaşma fiyatını son işlem gününü takip eden günde açıklayabilir veya spot borsaların son işlem günü fiyat verilerini dikkate almadan son işlem gününde açıklayabilir. Borsa uygun koşulların sağlanması halinde, vade sonu uzlaşma fiyatı hesaplanmasında fiyat verisi alınan borsaların sayısını artırabilir veya azaltabilir

Kaynak: <http://www.yfas.com.tr/vobhtm.htm>, 2008.

Özellikle üreticiler tarafından hasat mevsiminde piyasanın alabileceğinden çok fazla ürünün ortaya çıkması durumunda ortaya çıkacak fiyat dalgalanmaları nedeniyle uğranılacak zararları giderdiği için gelecek sözleşmeleri tercih edilmektedir. Çünkü üreticiler bu sözleşmeleri bugünden satmak yoluyla gelecekte ortaya çıkacak ürünleri için önceden bir fiyat koymaktadırlar. Türkiye’de pamuk ve buğdayda başlayan gelecek sözleşmeleri uygulamalarının fiyat ve pazar riskini önlemede önemli bir araç olduğu ve bölgesel ürünler bazında yaygınlaştırılmasının gerektiğini ifade etmek doğru olacaktır.

6. Sonuç ve Öneriler

Tarım ürünlerine ilişkin gelecek sözleşmeleri ile Türkiye’de fiyat belirsizliklerinin giderilebileceği amaçlanmıştır. Özellikle Japonya, Amerika ve Avrupa ülkelerinde bu konudaki açılımlar giderek artmıştır. Avrupa ülkelerinde çiftçi organizasyonları, özel sektör, finansal kuruluşlar, tarım ürünleri gelecek sözleşmelerini geliştirmek üzere son yıllarda büyük çaba harcamaktadırlar. Türkiye’nin de bu başarılı örneklerden yola çıkarak tarım sektöründe fiyat riskini azaltma ve fiyat istikrarsızlığını önleme, devletin mali yükünü azaltmada önemli bir araç olan gelecek piyasalarını geliştirmeye ivedilikle hareket etmesi gerekmektedir. Özellikle bu piyasaların başarılı ve etkin olması tamamen ekonomik istikrarın sağlanması ile bağlantılı olacaktır. Özellikle gelecek sözleşmeleri ile geleceğe ilişkin isabetli tahmin yapma olanağı sağlanabilecektir. Böylece, üreticiler üretim planı, tercih ve üretim ikame olanaklarını daha gerçekçi bir şekilde ortaya koyabileceklerdir. Bütün bunların yanı sıra dışsatımcı ve dışalımçı dünya fiyatlarıyla ticaret yapma olanağına kavuşarak, uluslararası piyasalarda rekabet gücünü artırma şansını elde edecektir. Halen pamuk ve buğdayda uygulama alanı bulan gelecek sözleşmelerinin ileriki yıllarda daha geniş bir ürün yelpazesi ile ele alınabileceği düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Akçaoğlu, E., (2002), Finansal Türev Ürünlerin Vergilendirilmesi, ISBN: 975-6486-12-0)
- Anderson, J.D. ve Ibandahl, G., (2008), Risk Management Tools for Dairy Farmers; Dairy Futures Contracts, Cooperative Extension Service, University of Kentucky, AEC, 85.

- Anonim. (2007), Futures Piyasalar, Araştırma Serisi: 43, <http://maximumbilgi.com>, Erişim tarihi: 16.11.2007
- Arısoy, E. ve Odyakmaz, N., (2008), Vadeli Ürün (Emtia) Borsaları ve Dış Ticaret Açısından Önemi, <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/vadesay4.doc>, Erişim tarihi: 28.04.2008.
- Brorsen, B.W.ve Fofana, N.Z.F. (2001), Success and Failure of Agricultural Futures Contracts, *Journal of Agribusiness* 19,2(Fall 2001):129S145. Agricultural Economics Association of Georgia.
- Ceylan, A. (2003), Finansal Teknikler, Ekin Kitapevi, Bursa, 510 s.
- Commission of The European Communities,(2005),Commission Staff Working document on risk and crisis management in agriculture,COM(2005) 74,Brussels.
- Coşkun, A.,(1999), Implementation of The Stock Index Futures in The Istanbul Stock Exchange,(YL tezi), Fatih University, Institute of Social Sciences, Department of Management, İstanbul.
- Erbay, E., (2006), Türkiye’de Tarım Ürünlerinde Vadeli İşlem Piyasaları Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar, VII. Tarım Ekonomisi Kongresi, Antalya, 13-15 Eylül, s. 258-263.
- VOB (Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsaları) (2008), Vadeli İşlem ve Opsiyon Sözleşmeleri, <http://www.baskent.edu.tr/~gurayk/intfinvob1.doc>, Erişim: tarihi: 15.02.2008.

Internet Kaynakları

- <http://www.riskcenter.com.tr/kredirisk/kredifiles/TS/Futures.pdf>(Erişim tarihi: 20.04.2008).
- <http://agmarketing.extension.psu.edu/Commodity/IntroFutrMkt.html>(Erişim tarihi: 21.04.2008).
- <http://www.vob.org.tr> (Erişim tarihi: 15.02.2008).
- <http://www.yfas.com.tr/vobhtm.htm>.(Erişim tarihi:20.03.2008).
- <http://www.cbot.com>(Erişim tarihi: 30.03.2008).
- <http://www.reuters.com/article/companyNews/idUSN2930084120080229> (Erişim tarihi:30.03.2008).